

KONCEPTUALIZACE A MĚŘENÍ SOCIOEKONOMICKÉHO STATUSU JAKO KLÍČOVÉHO KONSTRUKTU VE VÝZKUMU VZDĚLANOSTNÍCH NEROVNOSTÍ

CONCEPTUALIZATION AND MEASUREMENT OF SOCIOECONOMIC STATUS AS A KEY CONSTRUCT IN EDUCATIONAL INEQUALITY RESEARCH

Potužníková Eva

Klíčová slova: socioekonomický status, měření, CLoSE

Key words: socioeconomic status, measurement, CLoSE

Všeobecně se uznává, že rozdíly ve vzdělávacích výsledcích lze z největší části vysvětlit rozdílným socioekonomickým zázemím žáků. Socioekonomický status (SES) se používá jako důležitý prediktor v řadě výzkumů z oblasti vzdělávání, ale i dalších oborů, např. psychologie, medicíny, kriminologie. Studie, které používají SES jako vysvětlující proměnnou, však nejsou příliš provázány se studii, které vyhodnocují různé způsoby měření (Berzofsky et al., 2014), ani s přijímanými koncepty sociální stratifikace (Kreidl & Hošková, 2008). Výzkumníci používají různé přístupy nejen v závislosti na svých teoretických východiscích, ale i na dostupnosti dat. SES může být operacionalizován jako sada jednotlivých proměnných nebo jako kompozitní proměnná. Často se používají proměnné popisující vzdělání, povolání a příjem rodičů žáků (Berzofsky et al., 2014; Cowan et al., 2012). Zjišťování těchto informací je spojeno problémy různého charakteru.

Cílem příspěvku je poukázat na některé problémy spojené s konceptualizací a měřením socioekonomického statusu v pedagogickém výzkumu na základě analýzy literatury a sekundární analýzy dat z výzkumu CLoSE.

První část příspěvku uvede nejčastější způsoby měření SES v pedagogických výzkumech na základě analýzy odborné literatury a dokumentace k mezinárodním srovnávacím výzkumům. Druhá část porovná shody a rozdíly v odpovědích žáků a jejich rodičů na dotazníkové otázky týkající se vzdělání rodičů, povolání rodičů a majetku domácnosti na datech z výzkumu CLoSE (Czech Longitudinal Study in Education) sesbíraná ve 4., 6. a případně 9. ročníku. Budou porovnány četnosti odpovědí a zařazení žáků do skupin podle úrovně socioekonomického statusu.

Srovnání bylo zkomplikováno použitím různých klasifikačních schémat, především odlišným zařazením drobných podnikatelů, kteří v 6. ročníku nebyli

rozlišování jako samostatná kategorie. Celková korelace mezi odpověďmi žáků a rodičů je poměrně vysoká, ale ve skupině žáků s nižším SES je shoda menší a také je zde více chybějících dat. Je vhodné usilovat o co nejjednodušší indikátor SES, ale také o větší propojení pedagogického výzkumu s aktuálním vývojem ve výzkumu sociální stratifikace.

Abstract: The aim of this paper is to draw attention to some issues related to socioeconomic status (SES) in educational research. SES is used as an important predictor in educational research and other disciplines. However, studies that employ SES as independent variable are only loosely related to studies that focus on conceptualization and measurement of SES. The paper will present the most common approaches to SES measurement in educational research. Then it will compare students' and parents' responses to questionnaire items indicating SES using data from the Czech Longitudinal Study in Education (CLoSE). Overall correlation between students' and parents' responses is relatively high, but the consistency is lower among low SES students. This group had also more missing data. It is advisable to strive for a simple indicator of SES, but also for a closer contact between educational research and recent developments in social stratification research.

Literatura/References:

- Berzofsky, M., Smiley-McDonald, H., Moore, A., & Krebs, C. (2014). *Measuring socioeconomic status (SES) in the NCVS: background, options, and recommendations*. Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice.
- Cowan, C. D., Hauser, R. M., Kominski, R. A., Levin, H. M., Lucas, S. R., Morgan, S. L., ... Chapman, C. (2012). *Improving the measurement of socioeconomic status for the National Assessment of Educational Progress: a theoretical foundation*. Dostupné z https://nces.ed.gov/nationsreportcard/pdf/researchcenter/socioeconomic_factors.pdf
- Kreidl, M., & Hošková, L. (2008). *Strategie měření socioekonomického statusu a zdraví v sociologických publikacích*. *Data a výzkum – SDA Info*, 2(2), 131–154.